

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

МАТЕРІАЛИ

X Інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених
присвяченої 30-річчю створення кафедри філософії, соціології та менеджменту
соціокультурної діяльності та 205-річчю Університету Ушинського

ОСВІТА ТА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ

ОДЕСА-2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»**

**кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної
діяльності**

МАТЕРІАЛИ

**X Інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених
присвяченої 30-річчю створення кафедри філософії, соціології та менеджменту
соціокультурної діяльності та 205-річчю Університету Ушинського**

ОСВІТА ТА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ

(Одеса, 22-23 квітня 2022 року)

Одеса -2022

«Освіта та соціалізація особистості»

22-23 квітня 2022 року

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова:

А. В. Красножон – ректор Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор історичних наук, професор.

Заступники голови:

Копусь Ольга Антонівна – перший проректор з навчальної та науково-педагогічної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор педагогічних наук, професор.

Музиченко Ганна В'ячеславівна – проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор політичних наук, професор.

Борінштейн Євген Русланович – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Члени оргкомітету:

Лісеєнко Олена Василівна – доктор соціологічних наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності, завідувач історико-філософського відділення Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Петінова Оксана Борисівна – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Атаманюк Зоя Миколаївна – доктор філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Отже, ураховуючи, що в початкових класах формується фундамент розвитку особистості, ми вважаємо необхідним започатковувати формування критичного мислення вже з молодшого шкільного віку. Потрібно працювати над розвитком незалежності мислення, самостійністю суджень, опірністю до навіювання чужих думок, пошуковою спрямованістю мислення молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белкіна-Ковальчук О. В. Формування критичного мислення учнів початкових класів у процесі навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09. Луцьк, 2006. 21 с.
2. Розвиток критичного мислення молодших школярів в умовах Нової української школи : методичний посібник / автор-уклад. Н. Б. Ларіонова. Харків : «Друкарня Мадрид», 2019. 64 с.
3. Тамбовська К. В. Розвиток критичного мислення як засіб формування інтелектуальної культури учнів початкової школи. *Директор школи*. 2019. № 8. С. 100–105.

Добролюбська Юлія Андріївна – доктор філософських наук, професора, завідувачка кафедри всесвітньої історії та методології науки ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського».

МІФОЛОГІЗАЦІЯ ТА МІФОЛОГЕМИ СУЧАСНОСТІ

Міфологізація суспільної свідомості сьогодні епідемічне розширюється, захоплюючи дедалі більше впливу. Сучасні міфи розростаються подібно до ракових клітин, підпорядковуючи собі життєдіяльність будь-якого соціального організму. Вступаючи в протиріччя один з одним і з зовнішнім світом, вони стають живильним середовищем соціальних конфліктів (етнічних, міждержавних, геополітичних, економічних), стимулюючи глобальну інформаційну війну, яка вже йде.

Першими звернули увагу на процес поширення «нового міфологічного світогляду» філософи постмодерністської французької «хвилі» в особі Р. Барта, Ж. Батая, Ж. Бодрійяра, Ж. Делеза, Ж.-Л. Нансі. Так, Ж. Бодрійяр звернув увагу та актуалізував проблематику та специфіку інформаційної війни [3, с. 33-36]. Р. Барт, одним із перших поставивши питання «Що таке міф в наш час?», зміг визначити точки дотику традиційних та сучасних міфів, вказавши, що будь-який міф – це спосіб означення світу, певна семіотична система [1, с. 73], словесна форма, у яку реальність вливається, застигаючи, як желе; міф не відбиває реальність, а висловлює її, одночасно висловлює «оповідача» (індивіда чи соціум) як певну систему взаємозалежних наративів. Тому міф – це завжди історія (за висловом Р. Барта, слово, обране історією), пов'язана з драматичними, травматичними подіями у житті людини чи народу. Міф – це

так зване «викривлене дзеркало» реальності; спотворюючи, деформуючи реальність, він цим виправдовує себе, тобто набуває власну значимість, визначувану не в категоріях істини, а в категоріях користі; тому міф марно заперечувати, можна лише оцінювати результати його впливу, оскільки він має імперативний, спонукальний характер, заснований на навіюванні і має справляти безпосередній емоційний ефект.

Передумови та причини актуалізації існування міфології сучасності аналізував Ж.-Л. Нансі [6, с. 113-116], відзначаючи, що сьгоднішня захопленість міфами забезпечується соціальною розірваністю та сингулярністю. На те, що «магічні типи поведінки» викликані «сліпим страхом, замороженістю перед розірваним соціальним світом», внаслідок чого людина «заривається в хижий пісок» слів – «дурманних знаків», вказували також і Р. Барт [1, с. 130] та Ж. Батай [2, с. 35-36]. Чим більше відчуття розірваності, розпаду, самотності перед непередбачуваністю зовнішнього світу, тим більше прага міфів, тому що «нам потрібен зримий міф, який би втішав нас щодо нашого кінця» [3, с. 8].

Отже, сьгоденний міф виправдовується самим собою; сенс міфу – у самому міфі. Це відрізняє сучасний міф від традиційних міфів, які завжди були корельовано з дійсністю і виправдовувалися цією самою кореляцією: ефект традиційного міфу полягав у тому, щоб пристосуватися до дійсності. Сучасні міфологеми – результат гіпертрофованого, доведеного до абсолюту слова, що перетворилося на «чисте» висловлювання, «ідеальну подія», що належить виключно простору мови. Тому власне міфічне та логічне в такій міфологемі опиняються спочатку в конфронтації, а потім у реверсії: історії, які спираються на емоційний досвід, «розповідаються» міфом та обґрунтовуються логічно, а потім логічно обґрунтовані версії знаходять «підтвердження» в емоційному досвіді. Безперервна реверсія логічного та міфічного в міфологемі призводить до того, що історія постійно переписується, причому попередні історії не відкидаються остаточно, витісняючись у резервуар «суспільної підсвідомості»; нові історії нашаровуються «згори»; в результаті міф втрачає початкову емоційну однорідність та логічну послідовність, перетворюючись на фрагментовану (пазлову) віртуальну реальність. Тобто міфологема – шарувате утворення, що включає всі варіанти сприйняття як серії початкової історії. Але міф по суті своїй не може бути полілогічним, він прагне однорідності сприйняття, адже лише в такий спосіб можна диктувати волю свідомості. Міф – не рефлексія, а імператив. Тому попередні серії-історії беруться фрагментарно, склеюючись у тій послідовності, яка потрібна в даний момент.

Зіставляючи сучасні міфологеми, міфи минулого та ідеологію, важливо звернути увагу на таке. Традиційний міф створює завжди ієрархічну систему образів. Традиційні міфи завжди були пов'язані з конкретною реальністю, природною чи історичною, хоча, звичайно, відображали не так безпосередньо саму реальність, скільки ставлення до неї, переживання цієї реальності. Традиційні міфи свідчили про підпорядкування людини (суспільства, культури) природній дійсності. Але це була також спроба обмежити вплив природного певними формами, соціальними рамками. У психосоматичному аспекті міфи –

вираз підсвідомості людини, як індивідуальної (поки що розчиненої у соціальному), так і колективної підсвідомості (архетипів). Міфи відображали процес відокремлення людської спільноти від природи, були орієнтовані на минуле, тяжіли до коріння, були засновані на природних емоціях та інстинктах. Міфи одночасно складали всі та ніхто, як казки та приказки (власне, казки і є сформульованим міфами). Міфи можна порівнювати за їхнім значенням в історії та культурі як окремих народів, так і світової спільноти в цілому (міфи про бога, що вмирає та знову народжується, про мандрівки у потойбічний світ, апокаліпсичні міфи тощо) [7, с. 107].

Ідеологія також представляє собою ієрархічну систему ідей. Ідеологія пов'язана виключно із соціальною реальністю, причому не стільки з минулим, скільки зі сьогоденням та майбутнім, орієнтована на майбутнє. У соціальному сенсі ідеологія – не тільки показник впливу суспільства на індивіда, а й спроба подолати цей вплив. Тому саме у модерновому суспільстві з його установками на індивідуальність й виникає особистісне сприйняття дійсності. У крайньому своєму варіанті це вираз масового суспільства; але саме масове суспільство сформувалося в результаті виходу на авансцену історії широких мас індивідів, отримання ними доступу до освіти/влади. Ідеологія надає раціоналізацію соціального та, взагалі, раціоналізацію реальності. Тут немає місця емоціям (або принаймні є прагнення звести емоції до мінімуму): «тільки бізнес (ринок)», або ідеї «соціальної рівності», або навіть «великої нації» – неважливо, які ідеї стають провідними для мас. Важливо, що з цілеспрямованого освоєння цих ідей маси реалізують прагнення впливати на реальність. Тобто ідеї у Новий час впроваджує саме суспільство; окремі його представники, як, скажімо, К. Маркс чи А. Сміт – лише виразники цих ідей. Звідси – віра у об'єктивність законів історії/законів суспільства. Ідеологія поширюється лише у готовому прийняти ті чи інші ідеї суспільстві, тобто завжди іманентна до соціальної реальності. Ідеології порівнюються за результативністю, тобто здатністю охопити якнайбільший соціальний простір і стати двигунами соціального розвитку. Але взагалі, ідеологія похідна від дійсності, є прагненням підкорити реальність, оформити її, впорядкувати, обмеживши її вплив за допомогою розуму [7, с. 112-114].

Міфологема – фрагмент ризоморфної неієрархічної соціальної реальності постмодерну, поліморфної, полілогічної, підкреслено неструктурованої та невпорядкованої. Міфологеми розповсюджуються в суспільстві «радикального плюралізму», де «все можливо» і «все недостовірно» одночасно, у світі непередбачуваному та ще динамічнішому, ніж світ модерну. І якщо Новий час, зневірившись в аксіомі існування бога, знайшов альтернативу в самому людському розумі як трансцендентній основі особистісного та соціального буття, то в сучасну епоху людина втратила всі апіорні установки і трансцендентні ідеї (метанаративи), опинившись віч-на-віч з хаосом і сингулярністю світу. Більше того, боротьба з будь-якими метанаративами та трансгресія як подолання усіляких кордонів (ідейних, соціальних, психофізіологічних) були проголошені принципами сучасного соціального

буття, тому що вижити у світі, зрозумілому як хаос, можна лише, за словами Ж. Дельоза, «упустивши трохи вільного і вітряного хаосу в себе» [5, с. 371].

Фактично міфологема – це штучно сконструйований міф, створений певними соціальними силами чи навіть особами заради певних соціальних цілей. Це не означає, що вона не спирається на якусь значущу історію; це означає, що міфологема створює римейк історії, видаючи його за реальну історію. Перефразовуючи Р. Барта, в сучасному світі робиться фокус: реальність перекидають, витрушують із неї історію і заповнюють... ні, вже не природою, як раніше за Бартом, а тією ж історією, але розірваною, розколотою та фрагментованою. В результаті замість цілісної картини світу ми отримуємо мозаїчну, пазлову, в якій окремі фрагменти-пазли можуть легко і довільно замінюватись іншими, лише схожими за формою, образом.

Впровадження міфологем можливе лише у підготовлене суспільство: досить комфортне матеріальне та соціальне середовище з «кліповим» мисленням [4], оскільки у зіткненнях із реальними соціальними труднощами міфологеми просто розсипаються, а здоровою раціональною культурою сприймаються як девіація. В іншому випадку соціальні сили та еліти, зацікавлені у впровадженні в те чи інше суспільство тих чи інших міфологем, зберігаючи при цьому зв'язки з певним етнічним (державним, мовним) середовищем, тобто будучи носіями певних наративів цього середовища, не будуть достатньо космополітичними, щоб контролювати процес виробництва та розповсюдження інформаційних вірусів, що вкидаються ззовні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барт Р. Мифологии. Москва: Изд-во им. Сабашниковых, 2000. 320 с.
2. Батай Ж. Внутренний опыт. Санкт-Петербург: Аксиома, 1997. 336 с.
3. Бодрийяр Ж. Войны в Заливе не было. Художественный журнал. 1994. № 3. С. 33-36.
4. Гиренко Ф. И. Клиповое сознание. Москва: Проспект, 2016. 256 с.
5. Делёз Ж. Что такое философия? Всемирная философия. XX век. Минск: Харвест, 2004. С. 367-380.
6. Нанси Ж.-Л. Непроизводимое сообщество. Москва: Водолей, 2009. 208 с.
7. Пилюгина Е. В. Неомифология постмодерна. Философия и общество. 2016. №1. С. 104-117.